

Respons

Somalia: Yrkes- og lavstatusgrupper

Problemstilling/spørsmål:

- Er Midgan et generelt begrep eller navnet på én klan eller gruppe?
- Hvilke grupper har myter om urenhet og selvdøde dyr?
- Hvilken status har disse yrkes- og lavstatusgruppene i dag?
- Beskyttes disse gruppene av andre somaliske klaner?

Bakgrunn

Denne responsen er basert på skriftlig og muntlig informasjon fra flere ulike kilder, blant annet artikler av den anerkjente engelske antropologen Ioan M. Lewis og andre Somalia-kjennere, nettbaserte media og Norges ambassade i Kenya. Landinfo har dessuten diskutert temaet med representanter for yrkes- og lavstatusgruppene selv (møter i Nairobi, 2001 og 2005).

Det finnes imidlertid ingen omfattende antropologiske studier eller annen systematisk kartlegging av de ulike yrkesgruppene, deres levekår og posisjon i dagens Somalia.

Medlemmer av disse gruppene lever spredt rundt i hele Somalia, men de har tradisjonelt hatt tilhold i den nordlige og sentrale delen av Somalia, hvor de opprinnelig var knyttet til klansmedlemmer fra hovedklaner i et tjenerlignende forhold (et såkalt klient-patronforhold). Lewis (1955, 1958 og 1994) trekker parallellen til forholdet mellom ikke-somaliske handelsmenn og lokale somaliske samarbeidspartnere, slik det tradisjonelt har fungert:

Each foreign trader appointed a Somali abbaan [beskytter] to protect his general interests, preferably a man of high personal status and of a strong and respected lineage. The abbaan, who was often paid a regular wage and sometimes received a share in profits, acted as an agent, broker or general assistant. And in all Arabian and Indian stores Somali abbaans were to be seen often acting as little more than caretakers, or doorkeepers, responsible to their clients for maintaining order amongst Somali customers. They and their lineages were also entrusted with the general security to their client. The latter, however, was not required to contribute to, and did not share in, the financial and legal obligations of the Somali lineage which he was

Respons Somalia: Yrkes- og lavstatusgrupper

attached. The client did not participate directly in payment of blood wealth, and the remunerations which the abbaan received were considered to exonerate the client from this responsibility.

*The institution also operates in relation to those who practise the specialist (and in Somali eyes) degrading crafts of leatherworking, metalworking, pottery and hair-cutting. These trades are despised by Somali and are followed by three groups of bondsmen, known collectively as *sab*, and traditionally attached to Somali lineages in a servile status.*

*[...] Each of the three groups is divided into a number of small, nonlocalized, lineages segmented on the Somali pattern. Somali do not intermarry with *sab*, who marry among themselves, and traditionally *sab* individuals and families are attached to specific Somali patrons (abbaans) upon whom they are economically dependent, especially for bridewealth and blood-compensation (Lewis 1994, s. 126-127).*

Fysisk skiller ikke medlemmer av verken Midgan, Yibir, Tumul, Yahar eller andre såkalte yrkesgrupper seg fra andre somaliere.¹ Ingen vet hvor stor del av befolkningen disse gruppene utgjør – enkelte kilder mener én prosent, andre hevder at de er langt flere. En studie utført for UNHCR i 2002 estimerte at det da var ca. 20 000 medlemmer av ulike profesjonsgrupper i Nordvest-Somalia (Ambroso 2002, s. 32).

Er Midgan et generelt begrep eller navnet på én klan eller gruppe?

Midgan later til å være både betegnelsen på én konkret gruppe og en (noe nedsettende) fellesbetegnelse som mange somaliere bruker på alle de ulike yrkesgruppene. I Nordvest-Somalia kalles de *gabooye*.² Den vanligste fellesbetegnelsen på disse gruppene er *sab* eller *bon*.³ Tradisjonelt har medlemmene av disse yrkesgruppene blitt ansett som urene av mange somaliere, og dette synet har både vært knyttet til de yrkene disse gruppene har beskjeftiget seg med – som somaliere flest ikke vil utføre – og myter om ukjent eller usikkert opphav, eller inntak av uren mat⁴ (Gundel 2006; Hanley 2004; Lewis 1955, 1994; Menkhaus 2003; van Kruisdijk 2006).

Hva slags status har disse gruppene i det somaliske samfunnet?

Som nevnt anses medlemmer av disse gruppene å være urene og mindreverdige i mange somalieres øyne, og de har lav status i det somaliske samfunnet. Det er dermed fortsatt sjelden

¹ Blodprøver tatt på 1950-tallet av en gruppe Midgan og en kontrollgruppe bestående av somaliere fra hovedklan i Hargeisa i Nordvest-Somalia, kunne ikke påvise forskjeller mellom gruppene som kunne tilsi ulik etnisk opprinnelse (Goldsmith & Lewis 1958).

² På somali betyr *gabooy* jeger eller bruker av pil og bue, og *gabooye* betyr direkte oversatt ”pilens skjelving/bevegelse” (Luling, Osman & Zorc 1991). Betegnelsen viser at disse gruppene opprinnelig var jegere, det vil si at de hadde et yrke andre somaliere ikke ville nedlate seg til å ha.

³ Benevnelsen *bon* ble ifølge Lewis (1955) brukt blant Digil-klanen for å unngå forveksling med deres (og Rahanweyneklanens) stamfar som også heter Sab.

⁴ Det finnes også andre eksempler på at tvil om opphav ekskluderer grupper/underklaner fra ekteskap med medlemmer av andre klaner, se Landinfo (2010).

at en *sab* gifter seg med medlemmer av somaliske hovedklaner (Ambroso 2002; Farah 2006; Hassan 2006; Hassan 2012).

[...] the social distance from "noble" Somalis of a pastoral background remains great and forms of discrimination persist. Marrying a Gaboye remains by and large an unbreakable cultural taboo. Secondly, although their traditional occupations and trades place them among the most productive sectors of the society, they also become a sort of "socio-economic ghetto" as it restricts their social mobility. For example, no jobs in the public sector/civil service are normally available to them and agriculture and cattle are also restricted. In their main neighbourhood in Hargeisa, Dami (next to Sheikh Nur, one of the main returnee areas), Gaboye women reported to have been often the object of discrimination when queuing up at water points. Even more worrying is the "vicious cycle of education" (Ambroso 2002, s 30).

Kvinner fra hovedklanfamilier som gifter seg med medlemmer av Midgan kan bli utstøtt av familien og klanen. Det kan være lettere for en mann fra en hovedklan å gifte seg med en Midgan-kvinne, enn for en kvinne fra en hovedklan å gifte seg med en Midgan-mann. Det later for øvrig til at medlemmene av de noble klanene i større grad enn Midgan må bære de største konsekvensene ved slike ekteskap (samtaler i Nairobi, mars 2002, mars 2007, mars 2009). Det finnes imidlertid svært få konkrete eksempler på hva som faktisk skjer med dem som bryter med tradisjonen og gifter seg med en fra disse gruppene.

Hvilke grupper har myter om urenhet og selvdøde dyr?

De(n) vanlige opprinnelsesmyten(e) om Midgan og andre yrkesgrupper som fortelles blant somaliere med bakgrunn fra noble klaner, er at gruppens stamfar spiste kjøtt fra et selvdødt dyr – som i islamsk og somalisk tradisjon er urent. Denne myten forklarer hvorfor disse gruppene oppfattes som urene av andre grupper i det somaliske samfunnet, og den har legitimert disse gruppenes mindreverdige status i et samfunn hvor definisjonsmakten tilhører de såkalt noble klanene. Samtidig har de enkelte Midgan-klanene sine egne opprinnelsesmyter, hvor urenhet ikke er et tema. Ifølge Lewis (1955) hevder vanligvis medlemmer av disse gruppene at deres forfedre ble funnet i ødemarken av medlemmer av den klanen de er knyttet til. Denne beretningen forklarer og legitimerer deres tilknytning til den lokale klanen. Enkelte Midgan hevder også ifølge Lewis at de stammer fra en av Sheikh Issaqs yngre sønner.⁵

Tradisjonelle yrker

Midgan har tradisjonelt vært lærarbeidere, skomakere, jegere, frisører, jordmødre og omskjærere. Tumal er pottemaker og smeder, Yibir har blitt ansett som trollmenn eller personer med overnaturlige evner, og Yahar har tradisjonelt vært vevere.

Undergrupper

Ifølge den britiske antropologen Lewis har ikke Midgan noe eget anerkjent genealogisk system, men opererer med et enklere og kortere klansystem. Midgan består ifølge ulike kilder

⁵ Isaq-klanens angivelige stamfar.

av flere undergrupper som har sine tradisjonelle geografiske opphavsteder (Norges ambassade i Kenya, e-post 1996; 1997; 2004; 2007).

Madiban skal være den største gruppen. Medlemmer av denne gruppen er bosatt over store deler av Somalia. Den var tradisjonelt tilknyttet Hawiye-klanen Gurgate, og visstnok også andre Hawiye-klaner. Gruppen kommer opprinnelig fra fylkene Mudug og Nugal.

Muse Dhariye er en annen gruppe som tradisjonelt har vært knyttet til Isaq-, Gadabursi- og Dir-klanene i Nordvest-Somalia. *Hawle* har tradisjonelt vært bosatt i Ogaden i Etiopia, men det finnes også Hawle i Nordvest-Somalia. *Gagaab* har tradisjonelt vært bosatt i Hiran-regionen, hvor de har vært tilknyttet Hawadle. I Hiran finner en også *Garyeele*.

I Galgaduud har *Guuleed Hadde* tradisjonelt vært knyttet til de lokale Hawiye-klanene Habr Gedir og Abgal. *Hawr Warsame* (Orarsame, Hararsane) har tradisjonelt hatt tilhold i Gedo og Galgaduud, hvor de har vært knyttet til Marehan.

Habar Yaquub har tradisjonelt hatt tilhold i Belet Hawa i Gedo og Galgaduud, og vært tilknyttet Marehan. *Sadde Geeddi* har tradisjonelt vært bosatt i Mogadishu-området.

Yahro har tradisjonelt bosatt i Hiran og Midtre Shabelle, hvor tilknytningen til lokale, noble klaner visstnok skal ha vært svak.

Madgal har tradisjonelt hatt tilhold i de somaliske områdene av Etiopia, det vil si Ogaden-regionen, mens *Warabeeye* tradisjonelt har hatt tilhold i El Wak i Nedre Juba, hvor de har vært knyttet til Garre-klanen.⁶

Enkelte grupper kan være langt mer integrert i lokale klaner enn andre. Fellesnevneren for alle gruppene er at ekteskap mellom dem og medlemmer av de noble klanene ikke er akseptert. Ikke alle har hatt noen særskilt profesjon, men alle har en spesiell status. Denne statusen henger nøye sammen med at de ikke anerkjennes som fullverdige medlemmer av en somalisk klan. Et fullverdig medlem har et kjent opphav, det vil si en anerkjent stamfar.

Språk

Midgan snakker den samme somaliske dialekten som den klanen de er tilknyttet, men både Kirk (1904, 1905) og Lewis (1955) forklarer at disse gruppene også har sine egne, hemmelige språk. I våre dager ville vi beskrive disse som sosiolekter, det vil si språkformer som er bestemt av sosiale faktorer.⁷ Kirk beskriver forhold som nå ligger mer enn hundre år tilbake i tid, i et begrenset geografisk område (Nordvest-Somalia). Lewis (1955) baserer seg hovedsakelig på kilder som Kirk og enkelte andre antropologer, som også gjorde sine studier i tiden rundt det forrige århundreskiftet. Ulike talspersoner for disse gruppene har i løpet av det siste tiåret hevdet at de fleste gruppemedlemmene har kunnskaper i dette språket. Etter Landinfos vurdering er det imidlertid grunn til å tro at det er store variasjoner i

⁶ Ifølge Lewis (1955, s. 54) er dette smeder som hevder å stamme fra Warabeyu Abdi, et somalisk barn som gikk seg vill og ble fostret opp av hyener. Gutten ble ifølge historien funnet av en Dhulbahante (Darood Harti) som tok ham med seg. Warabeeye hevder at gutten sannsynligvis var Dhulbahante, og regner derfor sin avstamning via adoptivfaren til Dhulbahante-klanens angivelige stamfar.

⁷ Sosiolekter er ulike varianter av samme dialekt, vanligvis innenfor det samme geografiske området. Sosiolekter har særlig vært knyttet til økonomiske samfunnsklasser (arbeiderklasse, middelklasse eller overklasse) eller sosiale grupper.

kunnskapsnivået blant gruppemedlemmene, avhengig av alder og bosted. Det er lite trolig at grupper som i generasjoner har levd så spredt har kunnet formidle ensartet kunnskap til alle medlemmer i alle deler av landet. De årelange konfliktene i Somalia, migrasjon og samfunnsmessige omveltninger har etter alt å dømme også bidratt til endringer og variasjon.

Tilknytning til klaner og beskyttelse

Tradisjonelt har de ulike yrkesgruppene som nevnt vært knyttet til medlemmer av de noble klanene i et gjensidig avhengighetsforhold hvor yrkesgruppene har fått beskyttelse, og deres beskytter (og lokalsamfunnet) har hatt fordeler av yrkesgruppens ferdigheter. Men medlemmer av yrkesgruppene er ikke fullverdige medlemmer av vertsklanen, og de må kreve kompensasjon (*diya*, *maq*) gjennom vertsklanen.⁸ I konfliktsituasjoner, og særlig når ressursene i lokalsamfunnet er knappe, vil naturlig nok forholdet mellom partene kunne svekkes. Verten føler ikke nødvendigvis den samme forpliktelsen overfor dem som ikke er fullverdige medlemmer av klanen som overfor egen slekt når nøden er stor. Men når forholdene stabiliserer seg, fungerer angivelig forholdet mellom partene slik det gjorde før krisen oppsto. Medlemmer av midgan-klaner som flytter, vil som regel orientere seg mot representanter for klaner som kan gi dem beskyttelse på det nye stedet, fortrinnsvis klaner de har hatt tilknytning til tidligere (Norges ambassade i Kenya, e-post 2007). Dette gjør også andre somaliere dersom de flytter til et nytt sted i eller utenfor Somalia – man søker til medlemmer av egen klan, for blant sine egne føler man seg trygg.

Dette avhengighetsforholdet kommer ikke til uttrykk i det daglige. Midgan betaler ikke for beskyttelse, og har heller ikke bestemte plikter. Det er først i situasjoner hvor midgan-personer har behov for beskyttelse, at relasjonen kommer til uttrykk. Da vil vedkommende ta kontakt med representant for beskyttende klan for å be om hjelp, og i denne forbindelsen må midgan-personen yte noe, alt avhengig av hva det har dreid seg om (Norges ambassade i Kenya, e-post 2007).

Det tradisjonelle tilknytningsforholdet endret seg i Siad Barres regjeringstid. I tråd med regimets ideologi, skulle det somaliske samfunnet moderniseres og klanvesenet skulle avskaffes.⁹ Slik sett hadde yrkesgruppene sammenfallende interesser med regimet. Enkelte Midgan fikk også fremtredende posisjoner i denne epoken.¹⁰ Den positive holdningen som mange Midgan hadde til Barre og den støtten de ga regimet, resulterte imidlertid i hevnaksjoner da regimet var på vikende front, og flere tusen flyktet (fra Nordvest-Somalia) til

⁸ Dersom et medlem av en minoritetsgruppe blir drept, vil beskytterklanen være berettiget til å motta kompensasjon fra drapsmannens familie. Kompensasjonen for et drept minoritetsmedlem er det samme som for andre somaliere; 100 kameler, eller tilsvarende i pengebeløp. Den dreptes nære familie vil motta en liten del av den betalte kompensasjonen fra beskyttelsesklanen. Dersom et minoritetsmedlem dreper en "noble" somalier fra en annen klan, betaler ikke drapsmannens beskyttelsesklan eller hans familie kompensasjon, for "noble" somaliere vil ikke nedverdige seg til å motta kompensasjon fra minoritetene. Det hevdes at drapsmannen ofte vil bli drept sammen med flere fra hans familie, uten at beskyttelsesklanen vil intervensere. Dreper noen fra en minoritet et medlem av en annen minoritet, vil det bli foretatt kompensasjonsforhandlinger mellom de to minoritetsfamiliene (Norges ambassade i Nairobi, e-post 1997).

⁹ I en tale 29. april 1979, hvor man markerte avslutningen på den landsomspennende kampanjen mot klan/stammevesenet, erklærte Barre: "We have replaced Tribalism with Socialism, my cousin with compatriot, and fear with courage" (Lewis 1994).

¹⁰ Statsminister og forsvarsminister under Barre; Mohammed Ali Samatar, var Tumul (Wikipedia 2013).

leire i Ogaden i Etiopia. De som vendte tilbake etter borgerkrigen, ble etter alt å dømme ikke utsatt for reaksjoner:

To the credit of Somalilanders it must be said that, out of the some 2,000 Gaboye returnees from Teferi Ber and Darwanaji who repatriated in 1997-99 (mostly to Hargeisa), none has been observed or reported having suffered retaliation or persecution on account of their past. Also encouraging was the fact that – in the Gaboye's own words – they have been able to regain possession of up to 90% of their landed property. Hence we may argue that reintegration has proceeded well, if we define it as the recreation of conditions prior to exodus (Ambroso 2002, s. 30).

Beskyttelse og fare for overgrep i dagens Somalia

Risikoen for overgrep og behovet for beskyttelse for medlemmer av yrkesgruppene er etter alt å dømme ikke vesentlig forskjellig fra andre somaliere, som beskrevet i Landinfo 2013. Selv om dette notatet omhandler Mogadishu og forholdene der, er det ikke grunn til å tro at risikoen for overgrep knyttet til tilhørighet er vesentlig forskjellig i andre deler av landet.

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver. Landinfos responser og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke-offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

En respons er et svar på konkrete spørsmål og problemstillinger som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo. Responser er ikke ment å være utfyllende redegørelser for et tema eller et spørsmål, og kildegrunnlaget vil ikke nødvendigvis være like bredt som i våre temanotater. Responser er utarbeidet innenfor begrensede tidsrammer og vil i liten grad inneholde bakgrunnsinformasjon.

Opplysningene som blir lagt fram i responsene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som responsene omhandler.

Referanser

Skriftlige kilder

- Ambroso, Guido (2002, august). *Pastoral society and transnational refugees: population movements in Somaliland and eastern Ethiopia 1988-2000*. Brussel: UNHCR. Tilgjengelig fra <http://www.unhcr.org/3d5d0f3a4.html> [lastet ned 12. juni 2013]
- Burton, Richard (1856). *First footsteps in Africa*. London: Longman, Brown, Green, and Longmans. Tilgjengelig fra <http://www.fullbooks.com/First-footsteps-in-East-Africa2.html> [lastet ned 12. juni 2013]
- Farah, Ibrahim (2006, 6. januar). *The Yibir in Somalia: The plight of a caste group*. Nairobi: Somali Minority Rights and Aid Forum (SOMRAF). Tilgjengelig fra <http://www.somraf.org/research%20Materials/The%20Yibir%20in%20Somalia-%20A%20Plight%20of%20a%20Caste%20Group.doc> [lastet ned 12. juni 2013]
- Goldsmith, K.L.G. & Lewis, I.M. (1958). A preliminary investigation of the blood groups of the Sab bondsmen of northern Somaliland. *The Royal Anthropological Institute*, 252, 188-XXX.

Respons Somalia: Yrkes- og lavstatusgrupper

- Gundel, Joakim (2009, 15. mai). *Clans in Somalia. Report on a lecture, COI workshop Vienna*. Wien: ACCORD. Tilgjengelig fra http://www.ecoi.net/file_upload/90_1261130976_accord-report-clans-in-somalia-revised-edition-20091215.pdf [lastet ned 12. juni 2013]
- Hanley, Gerald (2004). *Warriors. Life and death among the Somali*. London: Eland.
- Hassan, Mohammed Olad (2006, 12. desember). Marrying across Somalia's caste lines. *BBC*. Tilgjengelig fra <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/6168807.stm> [lastet ned 12. juni 2013]
- Hassan, Yusuf, M. (2012, 8. februar). Somaliland: Gabooye clan unveils candidate. *Somaliland Sun*. Tilgjengelig fra <http://www.somalilandsun.com/index.php/politics/212-somaliland-gabooye-clan-unveil-candidate> [lastet ned 12. juni 2013]
- Kirk, J.W.C. (1904). The Yibirs and Midgans of Somaliland, their traditions and dialects. *Journal of the Royal African Society*, 4(13), 91-108.
- Kirk, J.W.C. (1905). *A Grammar of the Somali language with examples in prose and verse and an account of the yibir and midgan dialects*. Cambridge: Cambridge University Press. Tilgjengelig fra <http://archive.org/details/grammarofsomalil00kirkuoft> [lastet ned 12. juni 2013]
- Landinfo (2010, 10. november). *Somalia: Jaaji og reer maanyo*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/1472/1/1472_1.pdf [lastet ned 12. juni 2013]
- Landinfo (2013, 12. juni). *Somalia: Sikkerhet og beskyttelse i Mogadishu*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/2417/1/2417_1.pdf [lastet ned 12. juni 2013]
- Lewis, Ioan M. (1955). *Peoples of the Horn of Africa. Somali, Afar and Saho*. London: International African Institute.
- Lewis, Ioan M. (1994). *Blood and bone. The call of kinship in Somali Society*. Lawrenceville: The Red Sea Press.
- Menkhaus, Ken (2003). Bantu ethnic identities in Somalia. *Annales d'Ethiopie*, 19, 323-339. Tilgjengelig fra http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/ethio_0066-2127_2003_num_19_1_1051 [lastet ned 12. juni 2013]
- van Kruijsdijk, Maaike (2006, juli). *I am in Between. I am not belonging to there, I am not belonging to here. Identity Reconstruction of Dutch Somalis living in Leicester, United Kingdom* [master thesis]. Nijmegen: Centre for International Development Issues. Tilgjengelig fra <http://www.socsci.ru.nl/maw/cidin/bamaci/scriptiebestanden/596.pdf> [lastet ned 12. juni 2013]
- Wikipedia. *Muhammad Ali Samatar* (sist endret 2. mars 2013). Tilgjengelig fra http://en.wikipedia.org/wiki/Muhammad_Ali_Samatar [lastet ned 24. juli 2013]
- Zorc, R.D., Osman, M.M. & Luling, V. (1991). *Somali-English dictionary (2nd revised and expanded edition)*. Kensington, MD.: Dunwoody Press.

Muntlige kilder

- Norges ambassade i Kenya. E-post, 11. mars 1996, 10. juni 1996, 25. september 1997, 28. april 2004 og 4. juni 2007.
- Internasjonal organisasjon. Møte i Nairobi, 28. mars 2008.
- Internasjonal organisasjon. Møte i Nairobi, 21. september 2005.
- Internasjonal organisasjon. Møte i Nairobi, 23. september 2005.
- Internasjonal organisasjon. Møte i Nairobi, april 2002.
- Representanter for Midgan, Yibir og Tumul. Møter i Nairobi, april 2001 og 23. september 2005.

Respons Somalia: Yrkes- og lavstatusgrupper

© Landinfo 2013

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.